

Dr. sc. Muamer DŽANANOVIĆ

Institut za istraživanje zločina protiv

čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Bosna i Hercegovina

E-mail: muamer.dzananovic@iziz.unsa.ba

1.04 Stručni rad/Professional article

UDK/UDC: 94:341.485(497.6=163.43) Omerović E. (049.3)

DOI: <https://doi.org/10.52259/historijskipogledi.2026.9.15.479>

Primljeno/Received: 08. 04. 2026.

Prihvaćeno/Accepted: 15. 04. 2026.

Enis Omerović, GENOCID NAD BOŠNJACIMA – Međunarodnopravna analiza, Bošnjaci zajedno! – Nacionalna koordinacija Bošnjaka u Hrvatskoj, Zagreb 2025, 446 str.

Uprkos postojanju pravnih normi i mehanizama za prevenciju i kažnjavanje zločina genocida, savremeni sukobi dovode u pitanje efikasnost međunarodnih institucija zaduženih za očuvanje mira i sigurnosti u svijetu. Knjiga “Genocid nad Bošnjacima – međunarodnopravna analiza” autora prof. dr. Enisa Omerovića upravo nastoji odgovoriti na pitanje odnosa između teorijskih principa sadržanih u Konvenciji Ujedinjenih nacija iz 1948. godine o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida i njihove konkretne primjene u praksi, kroz niz historijskih i savremenih primjera činjenja ovog zločina, kao i pokušaja njegovog sankcionisanja u međunarodnom pravu.

Ova studija ne ostaje na nivou deskriptivne analize međunarodnog prava, nego implicitno problematizira njegovu normativnu učinkovitost u suočavanju s genocidom kao zločinom koji kontinuirano izmiče punoj pravnoj sankciji. Upravo u tom raskoraku između normativnog okvira i njegove primjene, knjiga otvara ključno pitanje savremenog međunarodnog prava: da li postojeći pravni instrumenti zaista mogu odgovoriti na kompleksnost genocidnih procesa, ili ostaju ograničeni vlastitim institucionalnim i političkim okvirom.

U 19 poglavlja knjige prof. dr. Enis Omerović temeljito analizira kompleksne pravne pojmove, sistematski obrađuje historijski kontekst, kršenje ljudskih prava kroz historiju, pravnu kvalifikaciju genocida, političke i međunarodne odnose, tumači pravne norme i kritikuje njihovu primjenu, ukazujući na nesklad između normi i prakse, odnosno nepodudarnost prava i pravde. Struktura knjige jasno prati unutrašnju logiku - međunarodnog krivičnog prava - od normativnih obaveza država i međunarodnih organizacija, preko razrade dva pravna režima odgovornosti (individualne i državne), do detaljne analize radnji izvršenja (*actus reus*) i specifične namjere (*mens rea*) genocida.

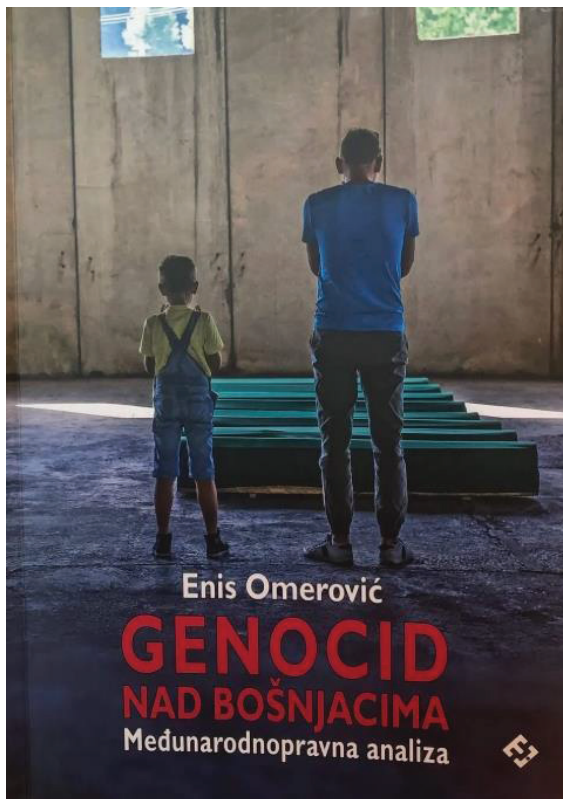
Pored navedenih 19 poglavlja, koja uključuju i uvod i zaključna promišljanja, knjiga sadrži i indeks skraćenica s punim nazivima, kao i obiman popis literature i izvora, čime dodatno dobija na istraživačkoj i metodološkoj vrijednosti. Djelo započinje predgovorom dr. Merise Karović-Babić, uposlenice Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, koja pruža jasan i analitički utemeljen historijski kontekst genocida nad Bošnjacima, čime čitatelja uvodi u tematski i interpretativni okvir same studije.

Autor dr. Omerović dublje sagledava teorijski okvir u međunarodnom pravu, uključujući i pet radnji izvršenja genocida prema Konvenciji - ubijanje pripadnika grupe, nanošenje teških tjelesnih ili psihičkih povreda, namjerno podvrgavanje uvjetima života koji vode uništenju, sprječavanje rađanja unutar grupe i prisilno premještanje djece. Autor ukazuje na ograničenost i suženost ove normativne konstrukcije, ali i na njen razvoj kroz sudsku

praksu, gdje se pojedine radnje dodatno preciziraju i proširuju, posebno u kontekstu seksualnog nasilja i sistematskog razaranja društvenih struktura grupe.

U tom kontekstu posebno razmatra pitanje specifične namjere (*dolus specialis*), kao ključnog elementa genocida, naglašavajući da upravo ovaj element predstavlja najviši dokazni prag u međunarodnom krivičnom pravu. Analiza obuhvata kako opće karakteristike genocidne namjere, tako i njeno dokazivanje kroz međunarodnu i nacionalnu sudsku praksu, uključujući pitanje posrednog dokazivanja i izvođenja zaključaka iz obrazaca djelovanja.

Dr. Omerović komparira zločin genocida s drugim zločinima u međunarodnom pravu, uključujući zločine protiv čovječnosti i ratne zločine, ukazujući na njihove sličnosti, ali i ključne razlike koje proizlaze iz postojanja posebne genocidne namjere. Upravo ta namjera predstavlja osnovnu distinkciju koja genocid izdvaja od drugih međunarodnih zločina. Posebno poglavlje posvećuje pojmu "etničkog čišćenja", analizirajući njegov odnos prema

genocidu, njegovu upotrebu u političkom diskursu, ali i njegovu funkciju kao potencijalne najave ili sredstva izvršenja genocida. Omerović zaključuje da kod upotrebe ovog pojma treba biti oprezan, jer “etničko čišćenje” nije pravni pojam niti samostalni međunarodni zločin prema pozitivnom pravu, već njegova pravna klasifikacija zavisi od dokaza o genocidnoj ili progoniteljskoj namjeri; stoga, ukoliko se provodi s genocidnom namjerom, opis činjeničnog stanja odgovara zločinu genocida.

Važnost ove knjige ogleda se ne samo u analizi sudski utvrđenih činjenica vezanih za zločine počinjene u Bosni i Hercegovini, nego i u kontinuiranoj komparaciji sa drugim međunarodnim sudskim standardima. Ukazujući na sličnosti i razlike sa sudskom praksom ICTY, autor posebnu pažnju posvećuje predmetima ICTR (Akayesu, Kayishema i Ruzindana, Musema, Semanza, Seromba i drugi), čime analizu genocida smješta u širi globalni kontekst.

Pored sukoba u bivšoj Jugoslaviji i Ruandi, u studiji se razmatra kršenje ljudskih prava kroz historiju, kao i savremeni oružani sukobi, čime autor pokazuje kontinuitet genocidnih obrazaca, ali i evoluciju međunarodnopravnih odgovora na njih.

Kroz pitanje lokaliziranja genocida, odnosno propitivanje da li je on moguć na geografski ograničenom području, autor razvija raspravu o kvantitativnim i kvalitativnim kriterijima uništenja grupe, uključujući i pitanje uništenja njenog “bitnog dijela”, što predstavlja jedno od ključnih pitanja savremene sudske prakse.

Autor istražuje i odgovornost pojedinca, države i međunarodnih organizacija, uz poseban naglasak na “propust zaštite” kao osnov odgovornosti. U tom okviru, posebno se razmatra pitanje postojanja plana ili politike genocida, kao i značaj znanja o genocidnom planu za utvrđivanje odgovornosti.

Uspoređujući presude Međunarodnog suda u Hagu (ICJ) Bosna i Hercegovina protiv Srbije i Crne Gore i ICTY-a, autor posebno analizira razliku između efektivne i opće kontrole, što smatra ključnim za razumijevanje uloge država u oružanim sukobima i pripisivosti djela.

Poglavlja koja se odnose na međunarodne sudove - uključujući ICJ i ICTY - nude detaljan pregled razvoja međunarodne sudske prakse, dok se posebno poglavlje posvećuje genocidu u Srebrenici, kao pravno i historijski najznačajnijem slučaju u savremenom međunarodnom pravu.

U kontekstu međunarodne odgovornosti, dr. Omerović posebno analizira koncept “vrlo nesigurnih sigurnih zona” Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini, ukazujući na strukturne slabosti međunarodnog sistema zaštite civila. Značajan dio studije posvećen je i reviziji presude ICJ, kao i pitanju odgovornosti država i međunarodnih organizacija za međunarodno protupravna djela, čime autor ulazi u jednu od najosjetljivijih oblasti savremenog međunarodnog prava.

Posebnu analitičku vrijednost ima poglavlje posvećeno negiranju genocida, koje autor ne tretira kao sekundarni ili postkonfiktalni fenomen, nego

kao sastavni dio genocidnog procesa. U tom smislu, negiranje se ne pojavljuje tek nakon izvršenja zločina, već predstavlja njegov produžetak u političkom, pravnom i društvenom prostoru. Oslanjajući se implicitno na šire teorijske okvire (poput konceptualizacije negiranja kao završne faze genocida), autor pokazuje da negiranje ima višestruku funkciju: ono služi zaštiti počinitelja, normalizaciji zločina i dugoročnoj destabilizaciji društava pogođenih genocidom. Uvođenjem pojma memoricida, analiza se dodatno produbljuje, jer se fokus pomjera sa samog negiranja činjenica na aktivno preoblikovanje kolektivnog sjećanja. Ovaj pristup je posebno značajan u kontekstu Bosne i Hercegovine, gdje negiranje genocida nije marginalna pojava, nego strukturirani politički i institucionalni diskurs. Time autor implicitno ukazuje na ograničenja međunarodnog prava, koje je sposobno da normativno definiše i sankcioniše genocid, ali ne i da efikasno odgovori na njegove postgenocidne manifestacije. U tom smislu, poglavlje o negiranju nadilazi pravnu analizu i ulazi u širi interdisciplinarni okvir, povezujući pravo, politiku i kulturu sjećanja, čime predstavlja jedan od teorijski najrelevantnijih segmenata knjige.

Iako knjiga uvjerljivo demonstrira teorijsku i normativnu kompleksnost zločina genocida, njena najvažnija vrijednost leži u implicitnoj kritici međunarodnog pravnog poretka. Pokazujući trajni raskorak između pravnih normi i njihove primjene, autor otvara pitanje granica međunarodnog prava u suočavanju s najtežim oblicima masovnog nasilja. Upravo u tom prostoru između normativnog ideala i političke realnosti, studija dr. Omerovića nadilazi okvire klasične pravne analize i postaje relevantan doprinos savremenim raspravama o odgovornosti, pravdi i kulturi sjećanja.

Međutim, ostaje otvoreno pitanje u kojoj mjeri međunarodno pravo, u svom postojećem obliku, može prevazići vlastita ograničenja i odgovoriti na izazove koje autor precizno identifikuje - posebno u kontekstu negiranja genocida i izostanka efikasnih mehanizama njegove prevencije.

Zahvaljujući jasnom izražavanju, jednostavnosti, ali istovremeno i temeljitosti, knjiga prof. dr. Enisa Omerovića namijenjena je ne samo uskospecijaliziranom krugu eksperata iz međunarodnog humanitarnog i međunarodnog krivičnog prava, nego i studentima, istraživačima i široj društvenoj zajednici. Imajući u vidu širinu analize, metodološku dosljednost i relevantnost korištenih izvora, bilo bi izuzetno korisno razmotriti prevođenje ove knjige na strane jezike, kako bi njeni rezultati bili dostupni široj međunarodnoj akademskoj i stručnoj javnosti. Knjiga predstavlja značajan doprinos savremenim međunarodnopravnim studijama genocida i zaslužuje da bude uključena u akademske kurikule u Bosni i Hercegovini, regionu i šire. Istraživanje počinjenog genocida u Bosni i Hercegovini nužno je interdisciplinarno, jer podrazumijeva povezivanje pravnih, historijskih, socioloških, politoloških i drugih perspektiva. U tom smislu, znanja koja naučnici i istraživači mogu steći čitanjem ove knjige imaju izuzetnu analitičku i metodološku vrijednost.